

STENOMUSEEN 75

MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER – JUNI 2018

En sommer i det nysgerrige menneskes tegn

I sommerferien kan man få et kig ind i den kommende videnskabshistoriske udstilling: *Det nysgerrige menneske – på opdagelse i den usynlige verden*. Udstillingen åbner først officielt medio august, men man kan sagtens gå på opdagelse i udstillingen inden. Derudover kan man opleve forestillinger i planetariet hver dag kl. 12 og 14 samt være med til at teste Steno Museets nye familie-app *Useeum*.

Udstillingen *Det nysgerrige menneske* skal vække den besøgendes nysgerrighed ved at kombinere formidling og scenografi og gøre udforskning af atomer og lys til en sanselig og fysisk oplevelse for både børn og voksne.

At gøre det usynlige synligt
Udstillingen handler om menneskets nysgerrighed efter at forstå, hvordan verden omkring os er sat sammen. Den fortæller historien om, hvordan nysgerrighed har ført til banebrydende forskning i lys og atomer,

Nye, spændende varer bl.a. med *Det Periodiske System* i museumsbutikken. Foto: Science Museerne.

og hvilken betydning den viden har for os i dag.

I sommerferien kan man få et kig ind i udstillingen og få en fornemmelse af, hvor fantastisk en rejse, videnskaben har været og stadig er på for at gøre det usynlige synligt og forståeligt.

Stjernehimlen i de lyse sommernætter

Også de lyse sommernætter kan byde på stjernekeggeri. Den bedste tid at se de klarreste stjerner på er fra midnat, hvor de mest tydelige stjernebilleder vil være lettest at skelne.

I planetariet kan man læne sig tilbage og opleve *Stjernehimlen i aften*, når der hver dag (undt. mandag) hele sommerferien er forestillinger kl. 12 og 14. Hør astronomiformidlerne fortælle om stjernebilleder, fjerne galakser og andre astronomiske fænomener.

En digital museumsguide

Har man mobiltelefonen og måske barn eller barnebarn ved hånden, og har man lyst til at teste Steno Museet nye app *Useeum*, er det en mulighed for en anderledes museumsoplevelse. App'en

Fortsættes side 15

Det nysgerrige menneske – på opdagelse i en usynlig verden

Fra sommerferien 2018 vil det på Steno Museet være muligt at få et indtryk af, hvordan forskere gennem de seneste halvandet hundrede år har forsøgt at forstå, hvad alting består af.

Mennesket er nysgerrigt! Heldigvis! For det er nysgerrigheden, der har lært os at overleve under vidt forskellige forhold.

Nysgerrigheden har også fået os til at udforske naturen, helt ned til de mindste usynlige dele. Og den har hjulpet os til at opfinde geniale redskaber at gøre det med.

Forskningen har givet os ny viden, som har ændret vores opfattelse af verden. Den har også ført til nye teknologier, som hjælper os i hverdagen.

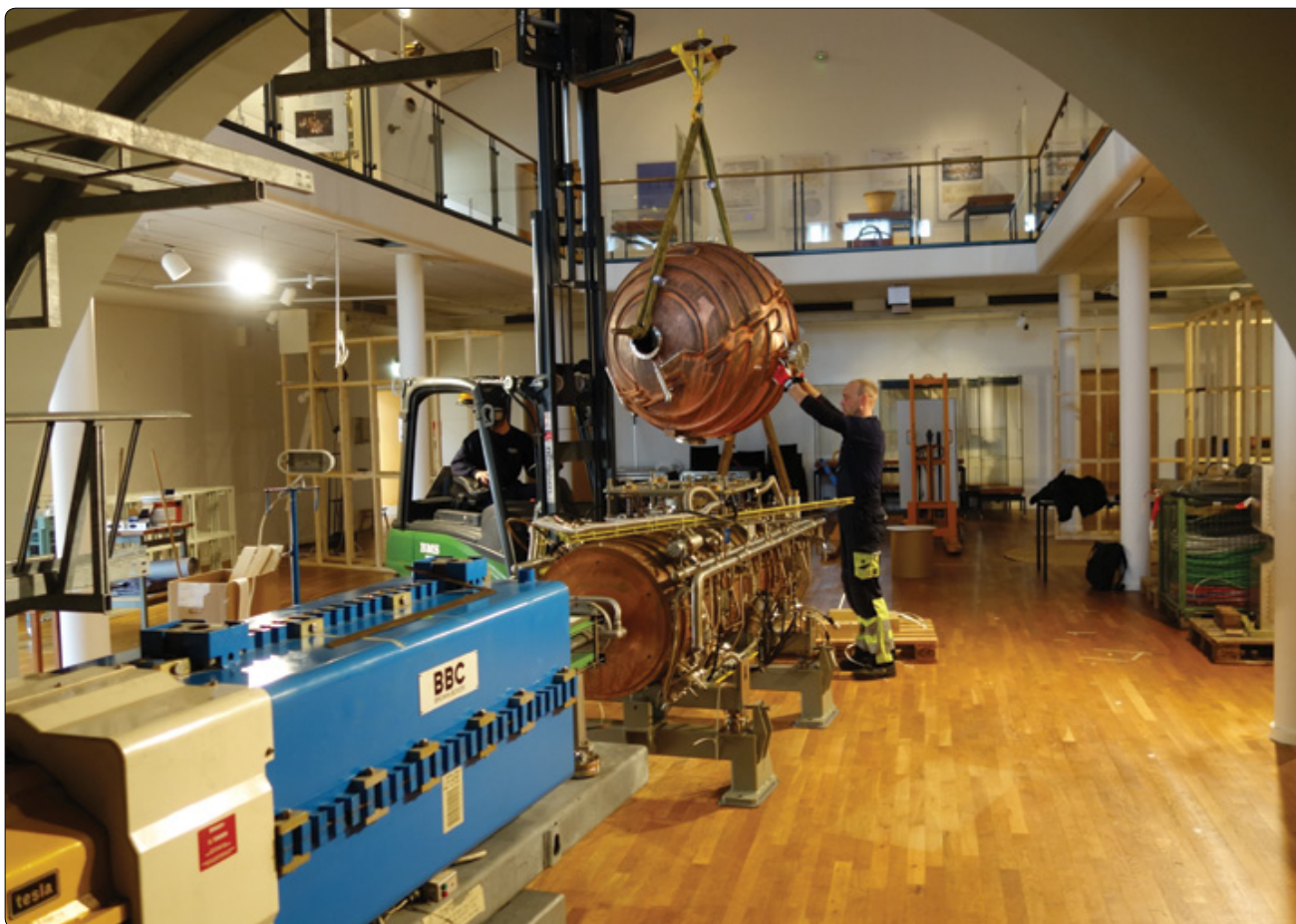
Men nysgerrigheden kan have sin pris. For viden og teknologier kan både bruges og misbruges. Det skaber nogle dilemmaer, som kræver, at vi tager stilling.

Dette er kort fortalt de temaer, man kan møde i den nye videnskabshistoriske udstilling.

Nysgerrighed giver ny viden
Vores viden om verden be-

Rekonstruktionen af tunnelstykket til LEP-acceleratoren var noget af det første, der blev bygget til den nye udstilling. Foto: Erik Balle.

De tonstunge magneter m.v. fra LEP-acceleratoren blev placeret med millimeters nøjagtighed. Prikken over i'et var den store kugle på accelerationsenheden. Foto: Hans Buhl.

tyder meget for, hvordan vi oplever og forstår den. Derfor kan nye opdagelser og nye teorier ændre vores opfattelse af, hvordan alting hænger sammen.

F.eks. førte den intense udforskning af lys og atomer i begyndelsen af 1900-tallet til helt nye teorier om atomers opbygning, som kom til at ændre hele vores naturvidenskabelige verdensbillede.

I udstillingen vil man bl.a. kunne opleve forskellige

grundstoffers farverige spektre og høre om, hvordan Niels Bohr med sin nye atommodel blev i stand til at forklare dem. Der vil også være en stor udgave af det periodiske system med prøver af de forskellige grundstoffer.

Nysgerrighed kræver nye redskaber

Det kræver ofte avancerede redskaber at udforske naturen i detaljer. F.eks. har man været nødt til at bygge

nogle af verdens største fysikforsøg for at kunne studere universets mindste byggesten. Det skyldes, at man kun kan komme "ind" til disse byggesten ved at smadre atomer eller deres bestanddele og undersøge de fragmenter, der så bliver dannet. Og for at kunne smadre dem skal de først accelereres til næsten lysets hastighed.

Som eksempel på, hvordan man gør det, udstiller vi 10 m af det, som engang var

Udstillingens tågekammer er produceret og delvist sponsoreret af det tjekkiske firma Nuledo. Det blev leveret af et par medarbejdere fra firmaet, som installerede det og instruerede i dets betjening. Foto: Hans Buhl.

Hjælp og støtte

Udstillingen er realiseret takket være økonomisk støtte fra Lundbeckfonden, Forskningsministeriets Tips- og lottomidler, Knud Højgaards Fond, Otto Mønstedts Fond, Stibofonden og Danfysik. Tågekammeret er delvist sponsoreret af producenten, Nuledo. Endelig har ikke mindst CERN ydet en uvurderlig hjælp bl.a. ved at stille genstande, billedmateriale, et større antal forskerfilm samt software til en interaktivitet gratis til rådighed.

verdens største partikelaccelerator, nemlig den 27 km lange LEP-accelerator, som var i brug på forskningscentret CERN ved Geneve fra 1989 til 2000. Forhåbentlig kan det give en fornemmelse af, at disse apparater er lige så ufatteligt store, som de partikler, de skal undersøge, er ubegribeligt små.

Denne del af udstillingen har i øvrigt givet visse udstillingstekniske udfordringer. Dels fordi der skulle rekonstrueres et stykke af den underjordiske tunnel til at udstille LEP-delene i, dels fordi acceleratoren vejer ca. 1 tons pr. meter. Men hel-

digvis findes der dygtige folk til at bakke tunge ting på plads.

I udstillingen er der også forskellige eksempler på, hvordan forskerne gennem tiderne har båret sig ad med at "se" de usynlige fragmenter, der dannes, når atomer går i stykker. Bl.a. et såkaldt tågekammer, hvor man til stadighed kan se spor efter den ellers usynlige baggrundsstråling, som findes overalt.

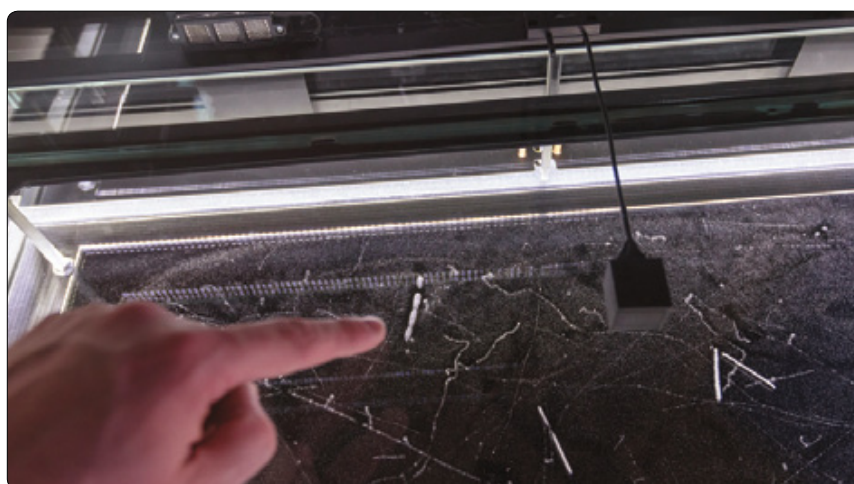
Nysgerrighed kan skabe dilemmaer

De nævnte eksempler viser, hvordan forskningen både kan skabe ny viden og nye teknologier. Men netop derved har forskernes nysgerrighed også konsekvenser. Eksempelvis har opdagelsen af radioaktivitet og kerneenergi skabt en masse dilemmaer, hvilket er emnet for udstillingens tredje hovedafsnit.

F.eks. vidste man i begyndelsen ikke, at strålingen fra radioaktive stoffer kan være farlig. Tværtimod troede mange, at radioaktivitet kunne bruges som mirakelmiddel mod næsten alt. Derfor blev det radioaktive grundstof radium tilsat tandpasta, cremer og mixturer. Ret hur-

tigt blev det dog klart, at store mængder radioaktivitet skader sundheden og kan give kræft. Men det viste sig også, at ioniserende stråling er særlig hård ved kræftceller, og derfor kan bruges til at behandle sygdommen. Radioaktiviteten er altså et tveægget sværd.

Tilsvarende kan de enorme kræfter, som forskerne opdagede i atomkernens indre, både bruges til rædselsvækkende atomvåben og til fredelig produktion af energi. Men som vi viser i udstillingen, er selv det sidste ikke uden dilemmaer, da

*Nuledo har udviklet et moderne og effektivt tågekammer, hvori der dannes et stort antal spor. Så man kan roligt begynde at glæde sig til at se det stadigt vekslende mylder af sporene efter forskellige ladede partikler.
Foto: Nuledo.*

kernereaktorer også producerer radioaktivt affald, som er farligt at håndtere og en udfordring at opbevare for-

svarligt. Så hvornår er det fantastisk – og hvornår er det farligt?

Hans Buhl

Også stilladser ude

Når man kommer til museet, vil man for tiden blive mødt af et meget markant stillads. Det skyldes, at taget er ved at blive skiftet. Foto: Aase Roland Jacobsen.

Lukketid og nye tider

Den medicinske afdeling i stueetagen på Steno Museet er nu lukket og klar til Nobelpristager Jens Chr. Skous ankomst – og Dr. Agerleys tilbagevenden.

Det kan være med et vist vemod, at man flytter, lukker og slukker – eller f.eks. pakker en medicinhistorisk basisudstilling sammen og sætter tableauer og genstande på magasin. Men som i

mange andre af livets forhold må gammelt vige, for at nyt kan opstå.

Den hestetrukne ambulance på magasin

Den gamle udstilling, som blev skabt i 1994 af museets daværende personale, blev besøgt af tusindvis af gæster og flittigt brugt til rundvisninger og feriearrangementer. I forbindelse med at skillevægge blev taget

ned, “falske” gulve brudt op og museumsgenstande pakket ned og flyttet, tog museet så at sige afsked med en del af sin egen historie. Den Gamle By hentede apoteket, hvis interiør oprindeligt var deres. Den hestetrukne ambulance blev flyttet og havde nær revet hoveddøren af museet, da den skulle ud. Men ud kom den, og den blev fragtet til fjernmagasinet i Egå på ladet af en lastbil fra SOS-autohjælp, hvilket skabte lidt moro i gadebilledet.

Jens Chr. Skous kontor

Det store, jomfruelige rum står nu og venter på renovering, og derefter på ankomsten af Jens Chr. Skous kontor. Den 8. oktober åbner udstillingen om forskerliv og sundhedsvidenskabelig forskning i relation til kontoret, og i 2019 vil udvalgte interiører, som f.eks. Dr. Agerleys klinik og tandlægeklinikken, vende tilbage, formidlet i ny digital form.

Det store rum venter nu kun på at kunne give museets gæster nye oplevelser.

Mary Marie Kromann

Det tog næsten seks timer at få ambulancen ud af museet. Foto: Anne Sofie Bomholt Larsen.

*Skou med lup og iPad på sit kontor, som er indsamlet i sin helhed.
Foto: Jesper Søhof/Science Museerne, Aarhus Universitet.*

Læge og fysiolog fra Aarhus Universitet, professor Jens Christian Skou, som modtog den mest eftertragtede hædersbevisning, Nobelprisen, i 1997, døde mandag 28. maj 2018. Han blev 99 år. Skou blev ved til det sidste, og han publicerede som 96-årig sit sidste videnskabelige "letter" i *Journal of Psychiatric Research* og oversatte selv sine erindringer til engelsk.

Værkstedsmedarbejderne Lasse og Niels samt elektriker Dennis in action i det tomme rum. Foto: Mary Marie Kromann.

Generalforsamling i Steno Museets Venner

Torsdag den 22. marts 2018 blev der afholdt ordinær generalforsamling på Steno Museet.

Der var 8 fremmødte inkl. bestyrelsen.

1. Valg af dirigent

Claus Navntoft blev valgt og konstaterede generalforsamlingens lovlighed.

2. Beretning om foreningens virksomhed

Formanden aflagde beretning og nævnte indledningsvist, at dette var første gang, der blev afholdt generalforsamling efter den nye vedtægt.

Formanden berettede derefter om foreningens virke, som ud over bestyrelsens indsats i det forløbne år – bl.a. ved sparring med medarbejdere fra museet af oplæg til de nye udstillinger – havde manifesteret sig gennem flere medlemmers deltagelse som frivillige formidlere ved feriearrangementer, ved bogudgivelser og udgivelse af medlems- og informationsbladet *Stenomusen*.

I årets løb har der været afholdt tre bestyrelsesmøder, hvor bl.a. økonomi, *Stenomusens* indhold, bogudgivelser samt projektbeskrivelser og

ideer til kommende udstillinger er blevet behandlet.

Steno Museets Venner yder indirekte økonomisk støtte til museet, idet foreningens p-bøger*) sælges i museets butik, hvis fortjeneste ved salget ubeskåret tilgår museet.

Løbende har foreningen en række bogprojekter i gang. I 2017 er som p-bog genudgivet i ny opsætning

- *Tycho Brahe og astronomiens genfødsel* af Olaf Pedersen.
- *Tycho Brahe Liv, gerning og instrumenter* af Hans Buhl.
- *Hvordan Danmarkskortet kom til at ligne Danmark* af Keld Nielsen.

Sidstnævnte bog er blevet udsendt som medlemsgave.

Under færdiggørelse har vi en bog med en oversættelse af første bind af Descartes' *Geometri*. I bogen gives dette værk en matematikhistorisk belysning, suppleret med afsnit om Descartes' liv og virke. Bogen har Henrik Kragh Sørensen, Karen Thorsen og Knud Erik Sørensen som forfattere.

*) Betegnelserne p-bøger og e-bøger bruges om henholdsvis papirudgaver og elektroniske udgaver af foreningens bogudgivelser. Sidstnævnte findes enten i pdf-format eller ePub-format

Bag enhver bogudgivelse ligger der mange timers arbejde, ikke blot hos forfatteren, men også i vores redaktion og produktion af bogen. Desværre har vi i det forløbne år været ude for, at et bogprojekt måtte opgives, selv om vores redaktør havde investeret mange timers arbejde i et forsøg på at få tilpasset bogens form og indhold til vores målgruppe.

16 af vore bøger er nu udgivet som e-bøger. De lånes flittigt gennem eReolen, men sælges også via e-boghandlere. Indtægten fra udlån og salg af e-bøger er en ikke ringe indtægtskilde for foreningen. En opgørelse viser dog, at både udlån og salgstal det seneste år er for nedadgående.

Salg og udlån af e-bøger formidles gennem Publizon A/S til eReolen og boghandlere. Nu kan alle vore e-bøger også ses og købes på e-boghandelen smv.ebog.dk, der drives af Publizon. På dette websted kan man ikke blot se en beskrivelse af bøgerne men også få en læseprøve. Bøgerne *H.C. Ørstedes selvbiografi* og *Omkring Kopernikus* er i formatet ePub, de øvrige er i pdf-format.

Oversigten over vore udgivelser kan man også finde på museets website.

Gennem e-bøger er vore skrifter kommet ud til en bred skare af læsere fordelt over hele landet. Foreningen er til stadighed på jagt efter gode ideer til nye publikationer, og meget gerne udgivelser, der vil kunne bruges i undervisningen.

Stenomusen udkommer med 3 numre om året og er blevet en succes. Det er ikke så mærkeligt, for bladet indeholder hver gang mange interessante og oplysende artikler om aktiviteterne på museet. Der er aldrig mangel på stof – snarere tværtimod.

Stenomusen trykkes i 400 eksemplarer, hvoraf cirka halvdel udsendes til medlemmerne. Museets gæster har mulighed for at tage et gratis eksemplar med sig hjem fra standen i museets foyer.

Stenomusen findes foruden i en papirudgave også på museets hjemmeside i en pdf-udgave. Bestyrelsen ønsker fortsat, at bladet udkommer i en papirudgave, selv om det med de seneste portostigninger er ret dyrt at udsende bladet til medlemmerne.

Stenomusen har betydning af flere grunde. Det er foreningens blad og er dermed et vigtigt forbindelsesorgan til foreningens medlemmer. Samtidig er bladet et annonceringsorgan for museet og en kilde til

museets historik gennem artikler, man kan vende tilbage til. Det er ligeledes vigtigt, at der i bladet er artikler, der går i dybden med det behandlede emne, og som dermed bibringer læsere ny og bredere viden – og gerne om videnskabshistoriske emner.

Formanden tog derefter fat på kommende fokuspunkter: foreningen skal finde sin nye rolle og identitet samt få stoppet og vendt tilbagegangen i medlemstallet.

Bestyrelsen vil fortsat meget gerne have en løbende dialog med museets ledelse om forskellige forhold på museet som f.eks. planetariets fremtid og brugen af de nye udstillinger i undervisningen.

Til sidste takkede formanden alle bestyrelsens medlemmer for et godt og kvalificeret arbejde i årets løb. Der var en specielt tak til Vibeke Reinhardt og Knud Erik Sørensen.

Vibeke udfører som foreningens kasserer et stort arbejde med at have overblik over økonomien og medlemssituationen. Desuden er der et stort, praktisk arbejde forbundet med at få pakket og sendt *Stenomusen* ud flere gange om året.

Uden Knud Erik havde *Stenomusen* ikke eksisteret, og foreningens bøger ville ikke have det flotte udseende, de al-

tid får, når Knud Erik har haft et manuskript under behandling. Knud Erik har gennem de seneste år desuden opbygget et repositorium, hvor alt materiale vedrørende foreningen ligger i en tilgængelig database.

Formanden nævnte derefter, at når et så stort og kvalificeret arbejde ligger hos en enkelt person, gør det foreningen meget sårbar. Hvem skal tage over, når Knud Erik af en eller anden grund ikke mere kan eller vil afse tid til redaktørarbejdet? Hvad skal der ske med *Stenomusen* – og hvad skal der ske med vore bøger?

Det er noget, foreningen og museet i fællesskab bør diskutere og gerne have en løsning på, når der bliver brug for det.

Efter formandens beretning blev foreningens rolle i forhold til museet kort diskuteret, og det fremgik, at museet er meget glad for den deltagelse af frivillige, der rekrutteres som formidlere blandt foreningens medlemmer i forbindelse med museets aktiviteter. Det er en stor støtte for museet.

Beretningen blev godkendt.

3. Det reviderede regnskab forelægges

Kassereren fremlagde først regnskabet for bogsalget og redegjorde derefter for de nye priser for p-bøgerne. Der er

sket en stigning i bogsalget, først og fremmest drevet af nyoptrykkene.

Kassereren præsenterede herefter udviklingen i foreningens medlemstal, som desværre er svagt faldende pga. en kun lille tilgang af nye medlemmer samtidig med en lidt større afgang, bl.a. på grund af dødsfald.

Endelig blev foreningens samlede regnskab fremlagt.

Største indtægtskilde var kontingenterne, fulgt af Copydan og på tredjepladsen indtægten fra e-bøgerne.

Største udgift var til trykning af bøger. Der var også en forholdsvis stor udgift til porto; idet det var dyrt at udsende årets bog gave til medlemmerne.

Årets samlede resultat blev et underskud på 3462 kr., som fremkom ved, at indtægterne havde været 38.649 kr., og udgifterne beløb sig til 42.111 kr. Foreningens samlede formue udgør 102.297 kr.

Regnskabet var revideret af revisoren og blev godkendt.

4. Eventuelle forslag

Der var ikke var fremkommet forslag til behandling.

5. Fastsættelse af kontingent for det kommende år

Bestyrelsen foreslog uændret årligt kontingent på 200 kr. for enkeltmedlemmer, 300 kr. for

par og minimum 300 kr. for institutionsmedlemsskab.

6. Orientering om aktiviteter på Steno Museet

Science Museernes direktør Bent Lorenzen havde meldt afbud og i hans sted orienterede museumsinspektør Hans Buhl kort om opbygningen af den nye udstilling *Det nysgerrige menneske*, der forventes åbnet 31. maj 2018. Dette arbejde har krævet mange kræfter af museets medarbejdere, og det har begrænset, hvad der ellers har været mulighed for. De traditionelle efterårsferie- og vinterferiearrangementer er dog blevet afholdt.

I forlængelse af generalforsamlingen orienterede museumsinspektør Morten Skydsgaard om planerne for den nye udstilling i stueetagen i den medicinhistoriske afdeling.

Arbejdet med at tage den gamle udstilling ned og stille den nye op starter i maj. Udstillingen tager udgangspunkt i en opstilling af nobelprismodtager Jens Christian Skous kontor og består af seks temaer, hver med udgangspunkt i en forskerfortælling og karakteristiske elementer fra forskernes kontorer. Udstillingen forventes åbnet til Jens Christian Skous hundredeårsdag den 8. oktober.

7. Valg af bestyrelsesmedlemmer

Hans Buhl og Knud Erik Sørensen var på valg. Begge genopstillede og blev genvalgt uden modkandidater.

Bestyrelsen består herefter af Bjarning Grøn (formand), Hans Buhl (næstformand), Vibeke Reinhardt (kasserer), Knud Erik Sørensen (redaktør) og John Frentz (sekretær).

Den nævnte arbejdsfordeling er resultatet af bestyrelsens efterfølgende konstituering.

8. Valg af bestyrelsessuppleanter

Dorte Gade og Jesper Schou-Jørgensen blev begge genvalgt uden modkandidater.

9. Valg af revisor og revisorsuppleant

Foreningens nuværende revisor Ole Knudsen ønskede ikke genvalg. Som ny revisor blev Kristian Jakobsen valgt. Jesper Lützen blev genvalgt som revisorsuppleant.

10. Eventuelt

Der var ikke punkter til eventuelt.

Dirigenten takkede derefter for god ro og orden og erklærede generalforsamlingen for afsluttet.

Jesper Schou-Jørgensen

Venneforeningens persondata

Som forening er Steno Museets Venner også underlagt den nye persondataforordning (GDPR), der trådte i kraft den 25. maj 2018. Derfor passer vi godt på de oplysninger, vi har om foreningens medlemmer.

For at have et overblik over foreningens medlemmer og for at kunne komme i kontakt med dem, f.eks. i forbindelse med udsendelsen af *Stenomusen*, er vi

nødt til at opretholde et medlemskartotek. Heri er medlemmer udelukkende registreret med navn, adresse, medlemstype og evt. telefonnummer.

For de medlemmer, som har tilmeldt sig foreningens mailingliste, har vi i sagens natur også deres e-mailadresse. Alle på mailinglisten har fået en mail med oplysninger om, hvordan de til enhver tid kan se, hvilke

personlige data vi har gemt på dem, samt hvordan de kan ændre eller evt. slette dem.

Hvis du som medlem ikke er på mailinglisten, men gerne vil være det, kan du få oplyst link til tilmelding ved henvendelse til foreningen.

Ingen af de personlige oplysninger, foreningen har om sine medlemmer, vil blive givet videre til 3. part.

Vibeke Reinhardt, kasserer

Sommerens måneformørkelse

Fredag 27. juli kl. 21.30 - 23.13 er der total måneformørkelse, også kaldet blodmåne, og det kan opleves i Danmark.

På Steno Museet er der Fuldmåneaften med forestilling i planetariumet kl. 18.30 og kl. 20.00, hvor du bl.a. kan høre mere om himelmeknikken ved formørkelser og forberede dig på den totale måneformørkelse samme aften. Der er begrænset antal pladser, så bestil billet i god tid på museets hjemmeside (pris: 60 kr.). Man kan ikke opleve selve måneformørkelsen fra

museet, da den begynder lige efter, at Månen er stået op, så man skal tage til en østvendt horisont for at opleve dette naturfænomen.

Der er sammen med Brorfeldte Observatorium i Holbæk, Tycho Brahe Planetarium i København og

Kroppedal Museum i Taastrup oprettet en event på Facebook, som hedder "Måneformørkelse i Danmark". Ikke alle de spændende aktiviteter er på plads endnu, men begivenheden vil løbende blive opdateret.

Aase Roland Jacobsen

*Man kan opleve en total måneformørkelse i Danmark 27. juli.
Foto: NASA Ames Research Center/Brian Day.*

Udlån til 10.000 urologer

Det er altid en fornøjelse for Steno Museet at udlåne diverse videnskabs- eller medicinhistoriske genstande til fremvisning for offentligheden. Dels er udlån en kærkommen lejlighed til at få genstande frem i lyset fra magasinernes mørke, dels betyder udlån ofte, at genstandene vender tilbage til museet med nye historier i ærmet, sat ind i en kontekst og med det touch af ekspertise, som museets mere alment uddannede personale ikke nødvendigvis kan behæfte dem med.

Steno Museets genstande på kongres, f.eks. en prostata dilator.
Foto: Jens Chr. Djurhuus.

Flowmeter, et apparat til måling af vandladningshastigheden hos mænd. Foto: Science Museerne.

I marts 2018 blev den 33. årlige EAU Congress afholdt i København. På den urologiske konference var der et historisk afsnit med tilhørende "Historical Exhibition Brochure", og et antal urologiske utensilier blev udlånt til konferencen, hvor de blev udstillet efter alle kunstens regler og besat af 10.000 mennesker.

Udstillede instrumenter

En del af konferencen handlede om skandinavisk urologi med særlig vægt på Danmark. Talerne var eks-

perter fra København og opland, og glasmontrer fremviste bl.a. Jacobsens litotrite, et instrument til fjernelse af blæresten opfundet af Ludvig Levin Jacobsen (1784-1843) i 1823, et blæreskylleapparat af John Weiss-typen til udskylning af knuste blæresten, en prostata dilator efter Deisting og et hjemmebygget flowmeter til måling af urinflow hos mænd, derudover et kate-termål og en såkaldt prostatafjeder.

Mary Marie Kromann

Nye ansigter på Science Museerne

Der er i den senere tid blevet ansat en række nye medarbejdere på Science Museerne. Her præsenterer de sig selv.

Skoletjenesten

Fagleder for formidling ved Science Museerne, Line Stald, har opsagt sin stilling, da hun har fået job ved Aarhus Kommune. Derfor er jeg blevet forlænget i mit vikariat i skoletjenesten.

Jeg er uddannet biolog fra Aarhus Universitet. Som tidligere studenterformidler på Steno Museet og i Væksthusene har jeg haft min gang på museet i mange år – og det føles rigtig godt at være tilbage. Jeg blev pr. 1. marts ansat i skoletjenesten for at aflaste i forbindelse med udstillingsarbejdet på museet og skal være her resten af 2018.

Under min ansættelse skal jeg bl.a. lave undervisningsmateriale til *kærekrop.dk* og

være en del af efterårsferiegruppen. Så hvis I sidder derude med gode idéer eller indspark, ved I, hvor I skal gå hen! Som person er jeg meget lattermild, og jeg møder verden med et smil. Jeg håber, vi ses!

Kathrine Villadsen

Væksthusene

Jeg er helt ny på Science Museerne, men da jeg er en gal botaniker, har jeg alligevel haft min gang i Væksthusene. Jeg blev projektansat i formidlingsafdelingen den 28. maj og skal være her resten af 2018, ligesom Kathrine.

Jeg skal lave undervisningsmateriale til Væksthusenes skoletjeneste, hjælpe med – og opdatere – formidlingen i Væksthusene og være en del af efterårsferiegruppen. Jeg elsker at få gode ideer sammen med mange forskellige mennesker, så min dør står altid

åben, hvis I har en idé, I gerne vil drøfte. Vi ses i Væksthusene!

Signe Klange

Administrationen

Jeg hedder Rikke, og jeg startede som kontorelev ved Science Museerne den 1. maj.

Jeg er født og opvokset i Aarhus og blev i 2014 færdig med en bacheloruddannelse i kunsthistorie, men har siden da arbejdet mest på kontor og i køkkener. Jeg bestemte mig for at lægge en kontoruddannelse til min kunsthistorie i håbet om på sigt at kunne få job på et museum. Så jeg var ovenud lykkelig, da det lykkedes mig at komme hurtigere til fadet ved at få en elevplads ved Science Museerne.

Jeg er rigtig glad for, at alle har taget så godt imod mig – jeg er sikker på, at det bliver nogle gode år.

Rikke Mie Rahbek

Den gamle redacteur søger en afløser

Knud Erik Sørensen har i mange år redigeret og layoutet alle udgivelser fra *Steno Museets Venner*. Han har bebudet, at han ved generalforsamlingen i 2020 ønsker at trække sig. *Steno Museets Venner* ser sig derfor om efter en afløser. Kan du hjælpe os? Her fortæller han om arbejdet.

Steno Museets Venner er som bekendt en støtteforening for Steno Museet. Foreningen ledes af en bestyrelse, som jeg har siddet i siden 1989. Jeg er netop blevet genvalgt for en 2-års periode, men har meddelt, at jeg ikke ønsker genvalg i 2020, hvor jeg vil være 75 år gammel. Senest til den tid skal foreningen have en ny redaktør, et job, jeg også ved den lejlighed vil sige farvel til.

Stenomusen

I efteråret 1997 foreslog jeg i bestyrelsen, at foreningen skulle udgive et medlemsblad, og i december samme år så første nummer af *Stenomusen* dagens lys. Med nærværende nummer har jeg redigeret og layoutet samtlige bladets 75 numre.

Foreningens bøger

I 1981 blev foreningen *Videnskabshistorisk Museums Venner* stiftet. Foreningen skiftede i 1994 navn til *Steno Museets Venner* i forbindelse med museets indvielse. Allerede i 1983 havde foreningen udgivet sin første bog, som var *Hvordan Danmarkskortet kom til at ligne Danmark*. I de følgende år fulgte en lang række udgivelser, som alle blev til med tekst skrevet på en kugleskrivemaskine suppleret med kopier af billeder og figurer, alt layoutet med saks og lim.

I 1994 satte jeg på min pc den først bog op for *Steno Museets Venner*. Det var *Hvad et kobberstik kan fortælle*. Senere har jeg både layoutet alle foreningens nyudgivelser og digitaliseret og nyopsat hovedparten af de gamle udgivelser. Sideløbende med papirversionerne har jeg suppleret med e-bogsudgaver af de fleste af foreningens publikationer.

Repositoriet

Jeg har oprettet et arkiv på et Google-drev – vi kalder det et repository – hvor

alle foreningens kildefiler, billeder, referater etc. ligger. Det har hele tiden været redaktørens opgave at sikre, at dette arkiv er up to date. Arkivet er ikke blot foreningens historik, men også et arbejdsredskab for bestyrelsen, der således har alt relevant materiale samlet på ét let tilgængeligt sted.

Adobeværktøjer

Alle numre af *Stenomusen* og alle bogopsætninger er blevet til med Adobe-værktøjer. Redaktørens efterfølger kan derfor lettest vedligeholde og fortsætte redaktionsarbejdet, hvis han eller hun har adgang til disse værktøjer og har et godt kendskab til dem. Det er dog ikke nogen betingelse, for der findes gode freeware-alternativer!

Vil du afløse mig?

Jeg vil naturligvis være meget behjælpelig i en overgangsperiode – og denne periode kunne godt begynde allerede nu! Arbejdet er ulønnet, men særdeles spændende. Afholdte udgifter bliver selvfølgelig refunderet.

Knud Erik Sørensen

En sommer

Fortsat fra forsiden.

skal være en digital guide og understøtte den gode oplevelse. Den går nu ind i sin anden testfase, hvor 55 besøgende i påskeferien har testet version 1. På baggrund af deres feedback er app'en nu opdateret, og der er bl.a. er tilføjet en quiz.

Derudover er udstillingerne *Kære krop Svære krop*,

Epidemier, Ægløsninger og Verdensbilleder på 1. sal også et besøg værd.

Man bør ikke snyde sig selv for et besøg i museumsbutikken, hvor der er kommet mange spændende science-varer for både store og små, og selvfølgelig bør man kikke ud i museumshaven, der står med et væld af planter i fuldt flor.

Trine Bjerre Mikkelsen

Gratis lærerkursus om Månen

Bruger du astronomi i undervisningen? På Steno Museet afholder vi den 22. november 2018 fra kl. 9.00 til 15.00 et kursus for lærere, der underviser i Natur/teknologi for mellemtrinnet.

På kurset kan man opleve, hvordan de mange dimensioner af faget natur/teknologi sættes i spil i forbindelse med temaet "På rejse til Månen". Man vil få et indblik i, hvordan Månen er dannet, og høre om de forskellige landskaber på Månen. Derudover vil vi inspirere hinanden og arbejde med at få idéer til formidlin-

gen af abstrakte emner, som for eksempel månefaser. Der vil være faglige oplæg om bl.a. raket teknologi og "Livet i rummet", og man vil opleve, hvordan det uformelle læringsmiljø i form af museet, observatoriet og planetariumet kan bruges i undervisningen. På kurset vil der desuden også være en workshop, der kan give inspiration til, hvordan man kan arbejde med emnet hjemme på skolen. Man kan blandt andet finde materialer fra ESERO samt tips til, hvordan man laver et kratershow.

Læs mere om kurset på <http://sciencemuseerne.dk/skoletjenesten/nyheder-fra-skoletjenesten/laererkursus-om-astronomi/>.

Aase Roland Jacobsen

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 3 gange årligt. Det sendes til foreningens medlemmer, men kan frit hentes af alle i museets foyer. Stof kan sendes til redaktionen.

Redaktion:

Knud Erik Sørensen, ansv.

kes@kes.dk

Aase Roland Jacobsen

aase.jacobsen@sm.au.dk

Hans Buhl

hans.buhl@sm.au.dk

Grafisk tilrettelæggelse:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Toptryk Grafisk, Gråsten

**SCIENCE
MUSEERNE**
AARHUS UNIVERSITET

STENO MUSEET

– en del af Science Museerne

C.F. Møllers Allé 2

Bygning 1100

Universitetsparken

8000 Aarhus C

Tlf.: 8715 5415

E-mail: sm@au.dk

Web: www.stenomuseet.dk

Åbningstider:

tirsdag-fredag kl. 9-16

lørdag-søndag kl. 11-16

helligdage kl. 11-16

mandag lukket

K

Torsdag 28. juni kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Sommerhimlen, lyse nætter og tanker om mørke*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

A

Lørdag 30. juni - søndag 12. august kl. 10-16

Sommerferieprogram på Steno Museet med planetarieforestillinger alle dage kl. 12 og 14. Mandag lukket. Se forsiden.

L

Fredag 27. juli (forestilling både kl. 18.30 og 20)

Fuldmåneaften i planetariet: *Måneformørkelses-aften*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk. Se side 11.

E

Søndag 26. august kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Sådan gik det med Delphini*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

N

Tirsdag 25. september kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Efterårets stjernehimmel*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

D

Lørdag 13. - søndag 21. oktober kl. 10-16

Efterårsferieaktiviteter på Steno Museet for hele familien med planetarieforestillinger. Forevisninger på Ole Rømer-Observatoriet kl. 18 og 20. Program følger.

E

Onsdag 24. oktober kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Jagten på Exoplaneter*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

R

Torsdag 22. november kl. 9-15

Gratis ESERO-kursus for lærere. Tilmelding nødvendig på museets hjemmeside. Se side 15.

Fredag 23. november kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Vinterhimlen*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.